

CELE TREI HAGIALĂCURI

"C'est une belle chose, mon
ami, que les voyages..."

Diderot

Un prieten de când lumea, așa-mi paruse desigur înainte de anul acela - 1910 - nici nui banuisem macar fiinta pe lume. Se ivise în Bucuresti cam o data cu întâile frunze. De atunci îl întâlnisem mereu si pretutindeni.

De la început îmi facuse placere să vad, cu timpul cautasem chiar prilejul. Sunt fiinte cari prin câte ceva, uneori fara a sti ce anume, desteapta în noi o vie curiozitate, atâtnându-ne închipuirea să faureasca asupra micilor romane Mam muștrat pentru slabiciunea ceam avut de asemenea fiinte; nu destul de scump era să platesc în patania cu *sir* Aubrey de Vere? De data asta, peste curiozitate se altoia covârșitor un simțământ nou: o apropiere sufletească mergând până la înduioșare.

Să fi fost pentru că omul era așa de fermecător de trist? Cu puțină, la dânsul numai ochii spunând atâtea. Cam afundați sub bolta sprâncenelor și de un albastru rar, privirea lor, nespuse de dulce, pareau a urmări, înzăbrănită de nostalgie, amintirea unui vis.

Ei întinereau straniu această faptură care nici altminteri năsi trada vârsta, luminau fruntea senină, desăvârșeau înfățișarea nobilă ce înțipărea mătăloare a fetei smede și trase, prelungită de o tacălie moale ca mătasea porumbului, a carei culoare o avea chiar. Cam aceeași era și culoarea îmbrăcămintei ce purta de obicei, la dânsul moș, molatece, mlădioase fiind toate, și port, și mișcări, și grai. Era un obosit, un sfios sau un mare mândru. Totdeauna singur el se strecura în viața aproape furisându-se, cautând a se pierde în gloată; era însă între aceasta și dânsul așa nepotrivire, ca simplitatea să dinafară, vadit voita pentru a trece nebagat în seamă, atingea tocmai scopul dimpotrivă, ajungea să fie batatoare la ochii săi da un aer și mai strain.

Strain totuși nu era. A român nu seama iarăși: prea vorbea frumos românește, la fel ca frantuzeste, poate ceva mai cu greutate. Fusesem adesea vecini de masă, azi la unul din birturile de frunte, mâine pe prispa vreunei cărciumi. Multumire simteam de câte ori îl aveam aproape, locul însă unde tristetea lui afla în mine un rasunet atât de adânc încât îl făcea sămi para un alt eu însumi era Cismegiul, Cismegiul de atunci, singuratic și lasat în salbaticie.

Sub înaltii copaci, în amurg, necunoscutul își plimba melancolia. El pasea grav, sprijinindu-se în batul sau de cires, strabatea încet aleiele, fumând, oprindu-se uneori dus pe gânduri. Dar cari puteau fi ele ca, napădindu-l, să miste până la lacrimi?

Se înstelase de mult când, fara grabă, vizitorul se îndura în sfârșit să plece. Mergea să cîneze. Spre miezul nopții se

înfiinta iar la vreun loc de bautura unde sta cât mai târziu, pâna la închidere. Mai zabovea apoi pe uliti întru asteptarea zorilor.

Am spus cal întâlneam peste tot. Întratât ma deprinsesem cu el ca o zi de se întâmpla sa nul vad îi simteam lipsa. Zarindul odata la gara, luând Aradul, ma cuprins o parere de rau copilareasca la gândul ca ar fi plecat pentru totdeauna prietenul necunoscut, omul care privea cu ochi duiosi cerul, copacii, florile, copiii...

Las fi uitat anevoie, amintirea fiindui strâns legata de Cismegiu caruia îi ramasesem credincios chiar în timpul marilor ploii ce au cazut înainte de ivirea cometei din acea vara. În apriga înviorare a verdetii bete de umezeala si pustie cu desavârsire, gradina dezvelea spre seara, când se însenina vremelnic, frumuseti nebanuite. Si în cea mai minunata dintre seri, avui pe podul cel mare al lacului placuta surprindere de a-mi regasi amicul.

Rezemat de subredul parmaclâc, el își atintea privirea asupra albei scânteieri a luceafarului rasarind. Vazânduma cu o tigara aprinsa, veni sami ceara foc si focul acesta fu de ajuns ca sa topeasca dintre noi orice gheata. Aflai ca nici eu nu eram pentru dânsul un strain: ne întâlneam atât de des. Asteptase numai prilejul sami poata face cunostinta si multumea împrejurarilor ca il dase tocmai în acea seara.

- În fata Frumosului, lamuri el, singuratatea devine apasatoare si e o seara prea frumoasa, domnule, o seara de basm si de vis. Asemenea seri se întorc, zicese; de demult în taina lor le placea mesterilor cei vechi sa întruchipeze unele legende sacre, rareori însa penelul celor mai iscusiti chiar a izbutit sa le redea umbra limpede în toata albastrai stravezime. E seara izgonirii Agarei, seara fugii în Egipt. Pare ca, fascinata, vremea însasi își conteneste mersul. Si în vazduhul fluid nici o adiere, în frunzisuri nici un murmur, pe luciul apei nici un fior...

Astazi, dupa atâția ani, îmi pare cal mai aud. Vorbea masurat si rar, împrumutând spuselor cât de neînsemnate farmecul glasului sau grav si cald pe care stia sal mladieze si sal învaluie, sa-l urce sau sal coboare cu o fericita maiestrie . Lam însotit ascultându-l cu o placere crescândă în umbra acelei seri aproape mistice careia el îi resfrângea în ochi albastrul adânc si în întreaga faptura sa linistea nesfârșita, nu m-am saturat sal ascult toata noaptea. Dar, pentru câte avea de povestit, o singura noapte nu era de ajuns asa ca, despartindune, spre dimineata, am luat întâlnire pentru seara urmatoare când sa petrecut la fel, si apoi iar si iar, fara întrerupere, în sir, aproape trei luni...

...din rarele placute ale vietii mele. Cu cât scadea ziua ne întâlneam mai devreme, ne desparteam mai târziu. Sa nu mai fi fost zi deloc ca sa fi ramas mereu împreuna, rau nu miar fi parut; cu dânsul nu mi sar fi urât o vesnicie. Nimic mai monoton

totusi ca felul de a ne petrece timpul. Masa o prelungeam pâna spre miezul noptii, la vorba pe care o urmam la aer liber, cutreierând, calmi peripateticieni, ulite pustii prin mahalale necunoscute unde ne rataceam adesea, uitam ca ne aflam în Bucuresti. Uneori, la loc deschis, omul se oprea ca sa priveasca îndelung cerul, din ce în ce mai frumos catre toamna si caruia cunostea toate stelele. Când era vreme rea, mergeam la el acasa.

Locuia pe linistita strada a Modei, la catul al doilea al unei cladiri ce apartinea regelui Carol, la o frantuzoaica batrâna carei închiriase doua încaperi, bogat mobilate în gustul greoi de acum cincizeci de ani, un salon în fata si o odaie de dormit în fund, despartite printrun geamlâc înalt. La belsugul de abanos si de mahon, de matasarii, de catifele si de oglinzi - acestea de toata frumusetea, fara rama si cât peretele - iubirea de flori a chiriasului, împinsa la patima, adaoga o nebuneasca risipa de trandafiri si de tiparoase ce, împreuna cu lumânarile pe cari le gaseam aprinse, în cele doua candelabre de argint cu câte cinci ramuri, oricând am fi venit, puneau locuintei pecetea unui lux ales, alcatuind oaspelui meu un cadru în asa armonie cu fiinta sa ca, amintirea mea, dintrînsul nul pot desprinde.

Dar încântarea începuse: omul vorbea...

Povestirea unduia agale, împletind în bogatai ghirlanda nobile flori culese din literatura tuturilor popoarelor. Stapân pe mestesugul de a zugravi cu vorba, el gasea cu usurinta mijlocul de a însemna, si înca întrun grai a carui deprindere o pierduse, pâna si cele mai alunecoase si mai nehotarâte înfatisari ale firii, ale vremii, ale departarii, asa ca amagirea era întotdeauna deplina. Ca în puterea unei vraji, cu dânsul am facut în închipuire lungi calatorii, calatorii cum numi fusese dat nici sa visez... omul vorbea. Înaintea ochilor mei, aievea, se desfasura fermecatoare trâmbo de vedenii.

Strajuiau pe înaltimi ruine semete în falduri de iedera, zaceau cotropite de veninoasa verdeata surpaturi de cetati. Palate parasite atipeau în paragina gradinilor unde zeitati de piatra, în vesmânt de muschi, privesc zâmbind cum vântul toamnei spulbera troiene ruginii de frunze, gradinile cu fântâni unde apele nu mai joaca. Beteala lunii pline se revarsa peste vechi orasele adormite; pâlpâiau pe mlastini vapai zglobii. Puhoiul de lumini poleia noroiul metropolelor uriase aprinzând deasupra ceata cu un pojar. De funinginea si de mucegaiul lor fugeam însa repede; la zare neaua piscurilor sângera în amurg. Si plecam sa cunoastem ameteala apriga a culmilor, lasam în urma noastra înflorite poiene, urcam prin bradet, adulmecati de soapta pâraielor resfirate sub ferigi, urcam, beti de aerul tare, mai sus, tot mai sus. La picioarele noastre, între costise plesuve si dâmburi încomate de codri stufosi, vaile se asterneau dea lungul albiei serpuite a râurilor ce se pierdeau departe, în aburul câmpiilor grase. Un lung freamat se înalta ca o rugaciune. În pacea singuratatii nemarginite priveam în slava rotirea vulturilor deasupra negrelor prapastii, iar noaptea ne simteam

mai aproape de stele. Dar curând începea sa viscoleasca si sa geruie si coboram catre miazazi, în tinuturile cu dulci nume unde toamna lâncezeste pâna în primavara, unde totul, suferinta, moartea chiar, învesmânta chipul voluptatii. Mireasma florilor de oleandru se asternea amara deasupra lacurilor triste ce oglinda albe turla între funebri chiparosi. Peregrini cucernici mergeam sa ne închinam frumosului în cetatile linistii si ale uitarii, le cutreieram ulitele în clina si pietele ierboase, veneram în vechi palate si biserici capodopere auguste, ne patrundeam de suflul Trecutului contemplându-i vestigiile sublime. Corabia aluneca încet între tarmurile laudate ale marilor elene si latine; stâlpii capistii în ruina rasareau din crângul de dafini. O grecoaica ne zâmbea dintrun pridvor perdeluit de iasomie, ne tocmeam cu negutatori armeni si jidovi prin bazare, beam cu marinarii vin dulce în tractire afumate unde jucau femei din buric. Ne ametea forfoteala pestrita din schelele scaldate în soare cu leganarea molcoma a catartelor, ne fermeca lina tacere din cimitirele turcesti, albul rasfat al oraselor rasaritene tolanite ca niste cadâne la umbra cedrilor trufasi, lasam sa ne fure vraja albastra a Mediteranei pâna când coplesiti de toropeala cerului sau de smalt si înabusiti de vântul Libiei, ieseam la ocean. Spre miazanoapte, din jocurile umezelii cu lumina, se isca pentru vazul uimit o nesfârșita desfatare. Razele piezise daureau viu burhaiul, destramau tortul brumelor în toate fetele curcubeului si erau, la fel niciodata, împurpurari grele în asfintit, apoase stravezimi viorii si sure în serile lungi de vara, feerica stralucire a zorilor boreale deasupra nametirilor de ghetari. Ne înturnam apoi spre tropice, traiam cu saditorii visul gales al Floridei si al ostroavelor Antile, patrundeam, pe urma "vânătorilor de orchidee", în verdea întunecime a selbelor Amazonului scaparând de zboruri de papagali. Nimic nu scapa cercetarii noastre lacome, descopeream guri de rai pierdute pe întinsul oceanului pasnic unde, sub constelatii noi, încrucisam îndelung, ne îndrumam spre tarile mirodeniilor, spre leaganul civilizatiilor stravechi, sarbatoream ivirea primaverii la Ise, ne scufundam în tainica pierzanie a noptilor chinezesti si indiene, ne înfiora aromeala serilor pe apa la Bangkok. Vântul fierbinte alinta lin clopoteii argintii ai pagodelor, înclina foile late de plibani. Uitam de Europa, din ea tot ce admirasem ne parea acum atât de pipernicit si de sters. Si purcedam mereu, în cautare de zari mai adânci, de paduri mai batrâne, de gradini mai înflorite, de ruine mai marete; multumire nu mai aflam decât atunci când frumusetea sau ciudatenia facea sa ne credem pe tarâmul visului; oricare ar fi fost însa minunatia datorita jucariei firei sau trudei omenesti, mult nu ne retinea si porneam iarasi, strabateam sumbre meleaguri si râpoase singuratati, ocoleam jalea pustietatilor sterpe, groaza smârcurilor fetide ca sa ne întoarcem cât mai repede la mare.

Marea...

Lucie ca o balta, oglindind, la adapostul toartelor coastei, pirozeaua tariei si margaritarul norilor, florie ca o

pajiste sau scânteind ca o misuna de licurici, searbada si domoala sau vie, verde si vajnica, avântându-se spumegând spre cerul caruia îi e fiica, de ea vorbea cu pagâneasca evlavie, pomenindui doar numele glasul i se pogora tremura ca si cum ar fi marturisit o taina sau îngânat o ruga. Pentru slavirea ei, uriasa putere în miscare a rotundului, matca a tot ce viaza neîncatusata si neprihanita, i se pareea ca graiul omenesc nu e îndeajuns vrednic si ca însisi poetii cei mai cu renume încumetându-se a o cânta palisera. La dânsa îi era gândul, ca într-o scoica, ea rasuna în inima lui fara sfârșit, întrînsa, care fusese patima întregii lui vietii, dorea sasi afle si mormântul...

...tacea acum cu privirea pierduta în gol. De la un ceas, simteam cum ceva greu ma apasa pe piept, îmi strângea tâmplele. Omul acesta deprins cu vântul iute de la larg, cu mirosul salubru de vâsc marin, avea groaza de ferestrele deschise si traia într-un aer închegat, împâclit de fum, zaharisit de miresme grele. Târziu, flacarile lumânarilor încremeneau tepene si, din când în când, se auzea scuturându-se cu un fosnet înnabusit câte un trandafir.

Nu era singura lui ciudatenie. Miaducea uneori aminte de acel tânar englez a carui trista istorie am scriso. Avea acelasi fel nepretuit de a tivi descrierile de calatorii cu amanunte istorice rare; si el tinuse sa întrebe fiecare colt de tarâm sau de apa la ce fusese în trecut martor, îmbinând pretutindeni privelistea de azi cu vedenia de odinioara. Îi placuse sa viseze în fata stâncii de pe care Sapho se aruncase în valuri, a tarmului unde se înaltase rugul lui Pompei. Ici fu rapusa frumoasa Ines, colo muri închis regele nebun. Dar pe când vastele peisagii ce *sir* Aubrey zugravea dintr-un cuvânt erau pustii de suflare omeneasca, ca dupa un potop, în ale noului prieten se îmbulzea, în pitoresti vesminte, o lume întreaga: seici si pasale, emiri si hani, rajahi si mandarini, preoti si calugari de toate legile si tagmele, zodiasii, pustnici, vrajitori, vracii, capetenii de semintii salbatice carora le fusese oaspe sau tovaras de petrecere si vânatoare si trebuie sa le fi intrat în voie si sa le fi fost pe plac la fel ca numerosilor sai prieteni din Europa, asa cum stia sa se arate, linistit, blajin, îngaduitor, fara fudulie si prejudecati de rând, de o curtenie binevoitoare, nesilita, ce trada în el un boier mare în întelesul înalt al cuvântului, unul din pastratorii cei din urma a ceea ce "vechiul regim" avea mai simpatic si mai ademenitor. Si nu ma întrebam atât cine era acel domn Pantazi - asa pareea cal chema - omul patimas dupa Frumos si adapat la izvorul tutulor cunostintelor, care citea în original pe Cervantes si pe Camoëns si vorbea cu cersetorii tiganeste, cavalerul Sfântului George al Rusiei, cât ma ciuda pricina tristetii acelui rasfatat al soartei, taina acelei line melancolii cei adumbrea asa romantic fiinta si se oglindea nesfârșita în privelistea atâtor ceruri, atâtor mari si limane. Cu încetul, la evocarea lor se desteptase în mine un suflet nou, un suflet de nomad cu nostalgii sfâșietoare, ma încindea dorul de duca, ma înfrigura ispita

plecarilor spre necunoscut, fermecul îndepărtatelor pribegiri și, la gândul că ar rămâne până la capăt robul unui petec de pământ, osândit să mă framântă și istovi fără mulțumire într-un ocol restrâns, sufeream cumplit, mă simteam abatut până la deznădejde. Asemenea acelei sulite maestre ce singură avea darul să tamaduiască ranile ce făcuse, numai istorisirile ciudatului prieten îmi mai puteau alina raul, mulțumita lor mă pierdeam în lumea visărilor cantro betie, betie de felul celor de mac sau de cânepă, atârnând închipuirea deopotrivă și urmări de treziri nu mai puțin amare.

Legasem dar iarăși prietesc cu un necunoscut, prietesc la toarta, eram toată vremea împreună, casa lui miera deschisă la orice oră, ajunsese să stau mai mult la el decât la mine. De la venirea toamnei ieșea mai rar, era tare friguros, dacă era urât afară nu desfacea perdelele ziua întreaga și sta cu luminile aprinse. Vorbea cu dor atunci de vilă, ce, undeva sub un cer cald, îl aștepta la marginea mării, într-un noian de verdeț și de flori. Florile, cât le iubea! La dânsul se scuturasera cei din urma trandafiri de București și pentru că tufanicile ce le luasera locul nu miroso, manunchiuri de ciubuce de vanilie își zvântau aroma în largi cupe. Te îmbiau, de pe masute, zaharicale, poame, bauturi dulci. Omul trăia într-o nepăsare fără tarmurire, nu se sinchisea de nimeni și de nimic; afundat în perne, fuma și povestea numai, iar povestirile noi totdeauna erau urmări de acele lungi căderi pe gânduri când îi lacramău ochii. Și afară de mine nui cunoșteam alt oaspe.

Or, cam o luna înainte de seară de la care porcede istoria de fată, la birtul francez unde domnului Pantazi i se pastră cu sfîntenie masă, în colțul cel mai adăpostit, era la ceasul cinei zarvă mare. Ce anume prilejuise, în strîmta încăpere, galagioasă adunare a tot ce Bucureștii aveau mai motat, nu tin minte, știu numai că repede satul de a privi acea lume anostă și desartă mă hotărâsem tocmai să mă aplec nasul în taler când avu loc o intrare ce merita întradevar să nu fie trecută cu vederea. O clipă mi se năzări că, folosindu-se de învalmăseala unei cirezi tîmpe de malaci, se strecurasera într-un tarc două fiare hămesite...

Era una din acele împerecheri strînse, datorite de obicei vitiului, așa strînse că de la un timp nu se mai pot închipui singuri cei ce le alcatuiesc. De bună seamă tot vitiul trebuia să fi înnădit și pe aceasta, căci altceva ce ar fi putut apropia doi oameni atât de deosebiți? Unul în vîrstă, canit și fărchezuit la deznădejde, purta pe un trup întepenit, dar zvelt încă, un cap cum veacul nostru năsi măi da căznă să plasmuiască și parea chiar întors din vremuri de altădată acel chip aprig al cărui trasuri semete purtau pecetea răzvrătirii și a urii. Celălalt, măi tînăr mult, coclit însă și buhav, care lega pe niste picioare subțiri arcuite în afară o burtică ascuțită, oglindea pe fată rînjitoare și botoasă josnică cea măi murdă. Cel dintîi, foarte rece, își rotise încet privirea posomorâtă pe deasupra capetelor, celui de

al doilea îi jucau fara astâmpar ochisorii vioi si refecati sclipind de vicleana rautate. În tot, impresia ce o da acesta din urma era numai în paguba lui, iar alaturea de domnul cel trufas facea sai reiasa si mai respingatoare mutra obraznica de martafoi.

- Dumneata nici apa la gârta nu gasesti, bombani el asa ca sal auzim noi, tot eu, tot Pirgu sireacul! Strânse familiar mâna lui Pantazi si ocrotitor pe a mea si se aseza la masa noastra fara a mai cere voie. Însotitorul sau nu lua loc decât poftit si dupa înfatisarile de rigoare pe cari le facui cu atât mai rnare placere cu cât de mult doream o apropiere între aceste doua fiinte, Pasadia si Pantazi, asa menite sa se înțeleaga si sa se pretuiasca.

Tinuram deschis localul pâna la ziua. Pirgu pleca si se întoarce de mai multe ori, din ce în ce mai beat. Ca sai dovedeasca lui Pantazi, pe care din "nene" nul scotea, cât îl iubea, îl tot saruta mereu.

- Nu ma mai lasati sal pup, fratilor, ne ruga, cal trimit la Govora.

- Bufon abject, îl mustra Pasadia, vezi sa nu te trimitem noi la Marcuta!

Ar fi fost drept atunci sa mergem cu el acolo si noi ceilalti trei si sa nu ni se mai dea drumul. Ca sa fim împreuna, Pantazi si cu mine nu urmaram oare în viata lui de noapte pe Pasadia care, la rândul sau, se lasa calauzit orbeste de Pirgu? Mi se dezvalui astfel o lume nebanuita, cu blestematii la cari, de nas fi fost în fiinta martor si leas fi auzit de la altcineva, leas fi crezut ca tin de tarâmul nascocirii. Bucurestii ramasese credincios vechei sale datini de stricaciune; la fiece pas ne aminteam ca suntem la portile Rasaritului. Si totusi, desfrâul ma uimi mai putin decât descreierarea ce domnea în toate rândurile; marturisesc ca nu ma asteptam sa vad dospind ticneli atât de numeroase si de felurite, sa întâlnesc atâta nebunime sloboda. Cum numi fu dat sa gasesc mai pe nimeni la care, mai curând sau mai târziu, sa nu se dea pe fata vreo meteahna, pe care pe neasteptate, sa nul aud aiurind, la sfârșit pierdii nadejdea sa cunosc, în carne si oase, faptura omeneasca pe deplin teafara la minte. Numarul cazurilor interesante ramânea însa restrâns si, printre ele, vrednic de cercetare întradevar nul socotii decât pe al lui Pasadia.

Am pomenit de felul cum marele meu prieten pusese cu vreo cincisprezece ani înainte capat lungii lupte în valmasagul careia îl aruncase mohorâta lui zodie si cum se îngropase de viu. De atunci tot ce facea era asa nesabuit si fara de noima, ca nu se putea sa nu dai dreptate obstestii pareri carel decretase nebun. Omul acesta care, în ura bolnava ce nutrea împotriva tarii românești, jurase ca se va înstraina pentru totdeauna îndata ce mijloace cât de slabe îi vor îngaduio, când se înavutise, si asa cum poate nici nu trasese nadejde, nu numai ca nui mai trecuse hotarele, dar se statornicise tocmai în Bucuresti, în orasul blestemat, plin de atâtea amintiri amare. Din batrânele case ale

Zincai Mamonoaia, cumparate la mezat, el își facuse meremetisindule deantregul și îngramadind înăuntru tot felul de scumpatati rare, o somptuoasa sihastrie unde traia pe picior mare, boiereste. Cum traia însa era o halima: ca la el la nimeni. El care de cincisprezece ani tinea bucatar și sofragiu, nu lua masa decât seara și atunci la birt și, tot de atâta vreme, nu se culcase acasa, în pat, niciodata. Slugile sale ce, la dorinta, se iveau și piereau, ca niste stafii, mute, el nu le suferea sa stea cu dânsul sub acelasi acoperis; ele huzureau într-o locuinta deosebita unde puisera și siși pripasisera neamuri sau cunostinte de cari stapânul habar navea și a ramas de pomina cum acesta vazând într-o zi, pe geam, ca de la el din curte se scoate un cosciug na tinut sa stie cine fusese mortul. Sa stau sai însir toate ciudatenile de soiul acesta ar fi sa nu mai ispravesc; ma voi margini dar sa ma agat numai de cea mai uimitoare: Pasadia traia cu schimbul doua vietii.

De dimineata pâna seara el nu se misca de acasa, nu se ridica de la masa de lucru dintre carti și hârtii, citea, scria fara ragaz. În timpul acesta nici nu fuma, sorbea câte puțin numai dintro ceasca de cafea fara zahar și tare. Mergeam din când în când sal vad și era de atâtea ori pentru mine o sarbatoare. Ce fiinta aleasa, câta deosebire între dânsul și ceilalti, ce prapastie! De vulgaritatea consfintita de obiceiul pamântului, nici umbra la el, nici urma - nimic balcanic, nimic tiganesc; pasindui pragul treceai granita, dadeai de civilizatie. Acolo era salasul desfatarilor grave ale duhului. Cum era atunci cu putinta ca omul de carte și de Curte care ar fi facut podoaba zilelor de la Weimar, sa se fi învoit a împartasi de seara pâna dimineata dezmatarea unui Pirgu, ca apuseanul subtire în gusturi și lingav sa guste pastrama și turburelul, schembeaua și prastina, ca vechiul vienez piedut în vraja visului mozartian sa asculte ciamparalele și bidineaua? Îi atipea estimp oare vointa, era cumva victima fara raspundere a vreunei sminteli stranii? Eu unul am crezut ca da și ma îndoiesc ca o alta talmacire sa fi parut mai fireasca oricui ar fi stiut ce îngrozitoare clironomie împovara în privinta aceasta pe Pasadia.

Se împlinise cam un veac de când cel dintâi cu acest nume, la care se adaogase porecla de Magureanu, dupa o mosioara de danie domneasca, fugind de undeva, de prin partile turcesti, ca sa scape de ispasirea unui îndoit omor, se aciuiase în Valahia și ajunsese armas mare. O trista faima supravietuise omului patat de sânge ce nu fusese vazut râzând niciodata. La veneticul acesta necunoscut, despre care se zvonise ca nusi destainuia obârșia pentru ca ar fi fost prea joasa, se învederau tocmai dimpotriva, trupeste și sufleteste, semnele unei înalte stirpe în cadere: portul semet și înfatisarea nobila, trufia, cerbicia și cruzimea, lenea, sila de viata, setea de razbunare și puterea de ura, semne ce trecu urmasilor sai cari, de nu sar fi prigonit între dânsii, dezbinati toata vremea, ar fi putut înca dura o casa puternica și vestita. Credinta ca tara româneasca lea fost neprielnica nu era lipsita de temei, cu toate ca și suceala firii lor patimase și

îndaratnice, bântuita de învrajbire, nu numai vitregia
împrejurarilor ia împiedicat sa ajunga la treapta pentru carei
meneau pretioasele daruri ale mintii. Ei se aratasera lacomi de
învatatura, placuti la vorba si mesteri în condei, isteti si
destoinici, dar fara sir în ce faceau, cu trasneli toti si cu
toane, purtând fiecare în sine plodul propriei sale pierderi si
pieiri si, stând cineva sa cugete la soarta PasadestilorMagureni
ar zice ca asupra neamului lor apasa o neagra afurisenie carel
mâna fara înduplecare spre stingere, supunându-l mai înainte la
încercarile cele mai grele ale restristei. Dezradacinata si
rasadita în pamânt strain, batrâna tulpina batuta de vijelie își
scuturase jalnic cele din urma frunze. Armasul schingiuitor si
ucigas se prapadise de timpuriu, otravit, zicese, chiar de ai
sai, al doilea, serdarul, vânator posac, își petrecuse mai toata
viata în Vlasia si, învinuit de tâlharie la drumul mare si de
batere de bani calpi, pierise pentru totdeauna fara a i se mai
auzi de nume, iar fiul sau, parintele prietenului meu, parinte
nevrednic si dusman, cartofor, crai si betiv, macinase mai multe
rânduri de mosteniri si murise în furiile nebuniei. La fel
sfârsise, tânar, si varul sau, poetul, iar dintre fete, singura
care avusese parte de cununii își aprinsese de la lumânare parul
în noaptea nuntii si arsese de vie. Femeile ce slujisera de matca
- greaca ursuza si sanchie, clocindusi cu gura înclestata lunga
dambila între hârdaiele de neramzi si de gazii, sârba haina si
dârja care, pe patul mortii, scuijise grijania în barba popii si-
si dase sufletul blestemându-si copiii, brasoveanca zacasa si
fatarnica roasa de schiros si de pisma - înveninasera mai mult
acel sânge bolnav, îi sporisera funesta zestre de racile si de
betesuguri, dar ascutisera totdeodata si desteptaciunea celor
nascuti dintrînsul, acea stearpa desteptaciune, nesanatoasa si ea
poate, care atinsese o asa înalta stepena de agerime la vlastarul
cel din urma. În acesta, sufletele celor dinainte ai sai cuibau
neîmpacate, licarind în sumbrai privire, rânjind în zâmbetui
sinistru, ele-i stânjenisera înatarea, îl împiedicaseră sa apuna
cu fala, zâticnindui minunata cumpanire a însusirilor si numai el
stia de câte ori fusese nevoit sasi încordeze împotrivable toata
stapânirea de sine, într-o lupta mai istovitoare decât aceea cu
vrajmasii dinafara si din care nu iesise biruitor deopotriva pâna
la sfârșit. Într-o zi, ziua hotarârii celei mari, le lasase sasi
reia din drepturi o parte, ridicase singur zagazul si se
pravalise în desfrâu adânc, pâna la fund dar, si ma simt dator so
spun iarasi, degradarea nul înfierase o singura clipa caci, daca
seara patriciul cobora în Suburra, el nusi schimba portul, nici
nusi lepada însemnele, ramânând tot asa maret în vitiu ca si în
virtute. Se petrecea însa atunci întrînsul ceva nefiresc: treptat
fiinta lui cadea într-o amorteala asa stranie, ca acela pe care
Pirgu îl târa, fara împotrivire, dupa dânsul, nu arata a fi
Pasadia elînsusi, ci numai trupul sau, în care singura privirea
urma sa traiasca, din ce în ce mai posomorâta si mai tulbure,
destainuind parca o suferinta launtrica sfâsiitoare. Ar fi stat
astfel, fumând tigara dupa tigara, sorbind pahar dupa pahar, fara
a rosti un cuvânt, noaptea întreaga. Cunosteam mijlocul de al

rechema la viata; deodata omul se înviora, ochii i se înseninau, un trist surâs îi lumina rece fata stinsa. Adusesem vorba de ceva din vremuri de odinioara, de demult. Stiam ca vedenia trecutului, în care se cufunda cu patima, era singurul lucru în stare sal miste, de trecut vorbea cu o reculegere mistica; eresul ca sufletul sau umbros si vechi ar mai fi avut cândva si alte întrupari fiind singura amagire cesi îngaduia, singura înduiosare si singura mângâiere. Si asa de puternica era la dânsul acea vedenie ca pe data neo împartasea si noua - lui Pantazi si mie. Începea atunci, nu mai putin fermecatoare, o noua calatorie, calatoria în veacurile apuse. Ne regaseam de obicei în acela, scump noua si nostalgic între toate, care fu al optsprezecelea.

Eram trei odrasle de dinasti ce nume slavite, tustrei cavalericalugari din tagma Sfântului Ioan de la Ierusalim, zisi de Malta, purtând cu fala pe piept crucea de smalt alb si încununatul trofeu spânzurate de panglica de canavat negru. Rasarisem în amurgul Craiului-Soare, parintii iezuiti ne crescusera si ne înarmase Villena. Tineri de tot, întro caravana, scufundasem pe furtuna niste tartane barbaresti; mai târziu vitejiseram pe uscat pentru izbânda florilor de crin: fusesem la Kehl cu Berwick si cu Coigny la Guastalla, dupa cari ispravi luaseram ramas bun de la viata ostaseasca si, dornici de a vedea si de a cunoaste, plecasem, treime nedespartita, în necontentit colind, pe urmele lui Peterborough. Curteni de vita, de la un capat al Europei la altul nu fu Curte sa ramâie de noi necercetata, tocurile noastre rosii sunara pe scarile tutulora, oglinzile fiecareia ne resfrânsera chipurile întepate si zâmbetele nepatrunse; dea rândul cutreieraram Curte dupa Curte; bine primiti si bine priviti pretutindeni eram oaspetii Mariiilor, Sfintiilor si Luminatiilor toate, ai Domnitorilor mari, de mijloc si marunti, al Printeselor starite, ai Printiloregumeni si ai Printilorepiscopi; la Belem si la Granja, la Favorita si la Caserta, la Versailles, la Chantilly si la Sceaux, la Windsor, la Amalienborg, la Nymphenburg si la Herrenhausen, la Schönbrunn si la Sanssouci, la HagapeMaelar, la Ermitage si la Peterhof cunoscuram "dulceata traiului". În sarbatoarea neîntrerupta de zi si noapte, am petrecut cum nu se mai petrecuse si cum nu se va mai petrece, neam înfruptat cu nesat din toate desfatarile simturilor si ale mintii cacii, desi lipsit de maretie, fu veacul binecuvântat, veacul cel din urma al bunului plac si al bunului gust, pe scurt veacul francez si mai presus de orice veacul voluptatii, când pâna si în biserici heruvimilor le luasera locul Cupidonii, când, lâncezind de dor, inimile fura aduse prinos toate zeului legat la ochi si noi cari am vazut pe mult iubitul târându-se la picioarele marchizei pe filozoful de la Potsdam scâncind dupa Kayserlinck si pe Semiramida moscovita smulgându-si parul la moartea lui Lanskoi, noi însine nu scaparam dulcei molimi - "era atât de frumos seara sub castanii înalti" - privind însa în femeie si un mijloc nu numai un tel, cum politica ne ispitise, adesea facuram din alcovuri punte si pentru ca totul sa ne izbuteasca vietuiram în însotirea celor Alesi si slujiram pe Cârmuitori. Amestecati din umbra în toate urzelile si uneltirile,

fara noi nu se fereca nici desfereca nimic; prin lingusiri si daruri cumparam tiitoarele regesti si ibovnicii împaratesti, dregatorilor le eram sfetnici si calauze, lucram dupa împrejurari la înaltarea sau la rasturnarea lor, îndeplineam însarcinari de tot soiul: întovaraseam pe BelleIsle la Frankfurt pentru alegerea Împaratului, plecam cu Richelieu în petit la Dresda, tocmeam la Paris pânze de Watteau pentru marele Frederic, duceam diamantialele Elisavetei Petrovna sa le slefuiasca la Amsterdam, porunceam la Malines horbote pentru Brühl si acestea toate nu pentru vânarea de avutie sau de mariri, ci numai din nevoia de a fi pururi în neastâmpar, în miscare. Hoinari nepocaiti, vesnic pe drumuri, patimasi de curiozitate si din ce în ce mai ahtiati dupa placeri, neam raspândit cu frenezie sufletele în depanarea celei mai înflorite vremi din câte se cunoscuse, neam împartasit din toate harurile ei si din toate ratacirile. Si noi am fost nebuni dupa muzica, neam razboit pentru Rameau si pentru Glück si asemenea celor trei Crai neam închinat copilului care avea sa fie Mozart; si noi am avut slabiciune de aventurieri: Neuhof, Bonneval, Cantacuzen, Tarakhanova, ducesa de Kingston, cavalerul d'Eon, Zanovici, Trenck s-au bucurat în ascuns sau pe fata de sprjinul nostru, pe Casanova, batrân si matofit l-am aciolat pe lângă Waldstein la Dux; si pe noi nea atras ce parea suprafiresc: oglinda lui SaintGermain, carafa lui Cagliostro, hârdaul lui Mesmer, bazaconiile lui Swedenborg si ale lui Schrepfner aflau la noi, cari nu mai credeam în nimic, crezare. Si tot cu luare aminte urmaream lucrarile lui Scheele si ale lui Lavoisier. Cu încetul legasem prietenie cu mai toti aceia al caror nume istoria nu se poate scuti sal însemneze, ne trimiteam ravase, ne abateam întotdeauna din cale ca sa dam câte o raita pe la Montbard sau pe la Ferney, prelungeam încântatoare popasuri la Hoditz, în Arcadia lui sileziana de la Rosswalde, spoream alaiul Împaratesei în Taurida, ne desfrânam în nebunia carnavalului la Venetia si, tot între masti, în cealalta Venetie de la miazanoapte, în bratele noastre cadea Regele împuscat de Ankarstroem. Era scris ca cel mai frumos dintre veacuri sa asfinteasa în sânge si când, dupa câteva luni, vedeam trecând în par, între fulgerari de cusme frigiene, capul doamnei de Lamballe, întelegând ca timpul nostru trecuse si ca, în curând, avea sa stârveasca si sa cada prada nimicirii tot ce ne fusese pe lume drag, ne acopeream fetele si pieream pentru totdeauna.

- Ia mai lasati, nene, ciubucele astea, ne întrerupea sastisit Pirgu, sa mai vorbim si de muieri.

Stiam atunci ca nici gâlceava nu era departe. Pasadia îi tagaduia lui Pirgu în ce priveste sexul gingas orice fel de pricepere. Nu cu mai putina tarie, la rândul sau, Pirgu sustinea ca în materie de dame Pasadia era nul. Sa fi judecat dupa femeile pe cari Pirgu i le aducea lui Pasadia, oricine ar fi fost de parerea acestuia din urma: numai otravuri, rable de pripas, trezitura si rasuflatura. - o adevarata jale. Dar pentru ce atunci Pasadia care, cu banii cel tineau, ar fi putut sasi plateasca tot ce era mai trufanda pe piata se multumea cu ele

lasând sasi bata asa neomenos joc de el Pirgu caruia numai gustul nui lipsea. Vechi copoi, Gorica dibuia, pe la mahala, fete vrednice sa slujeasca de izvod de frumuseti, le momea cu vedenia unei vieti usoare si bogate, le sprijinea întâii pasi pe poteca vitiului cu parinteasa grija si, ca un adevarat parinte, nici nu se atingea de ele. Cu totul altceva îi placea lui. Simturile sale, ce aratau respingere tocmai de ce e venust si pur, nu se mai desteptau decât la betie si atunci îi trebuiau femei schiloade, stirbe, cocosate sau bortoase si mai ales peste masura de grase si de trupese, huidume si namile rupând cântarul la Sfântul Gheorghe, geamale, baldâre, balcâze. Iar de gretoseniile la cari se deda cu ele, vorbea atât de zdrentaros încât ar fi facut sa se rusineze, daca l-ar fi înteles, porcii, chiar si maimutele.

- Nu scuiptati, rânjea el, cai piere gustul. Ce vreti daca am boala, dambla?

Abia se potoleau lucrurile ca, din chiar senin, izbucnea al doilea rând de cearta. Pentru nimic, Pasadia nar fi scapat prilejul de a ponegri ce era românesc. Pantazi îi lua întotdeauna parte, dar fara pornire; la unul era înversunarea împotriva unei fiinte iubite carel tradase, la celalalt numai despretul fata de o ruda saraca. În schimb, Pirgu ajungea sa se mire el singur cât era de patriot si nu pot sa uit cum, mergând o data sal iau de la o adunare de cioclovine îmbracate toate în port national, dar fara a vorbi una boaba româneste, mam crucit si eu, ca de alta aia, când lam vazut, dulce pastoras al Carpatilor, cu cavatul în brâu, învârtind o batuta zuralie cu teozoafa Papura Jilava. Decât sa-si auda terfelita biata tarisoara, mai bine se lipsea de toate, se scula si ne parasea, pentru scurta vreme însa, deoarece se întorcea întodeauna si niciodata singur. Însoțitorii sii dejuga, fara sa mai ceara încuviintare, dea dreptul la masa noastra, la care, în chipul acesta, în mai putin de o luna, am vazut perindându-se tot ce Bucurestii avea mai nabadaios, mai zanatic, mai tesmenit si defaimat - jegul, lepra si trântii societatii. Pierdut, ca de obicei, în aburoasai visare, Pantazi nici nui baga în seama, era de mirare numai cum Pasadia, omul atât de tâfnos, nu-i respingea, ba dimpotriva: îi cinstea, le întindea chiar mâna si, dupa oarecari întrebări ce le punea unora cu mestesug, trada a nu fi fost tocmai asa strain de ce se petrecea pe lume cum își da aerul. Se facea foc însa de câte ori, cântând: "Ah, dupa militari, infanteristi, tunari"... Pirgu ne aducea de subtioara pe Poponel.

Se facuse cunoscut sub aceasta porecla unul din edecurile ministerului trebilor din afara, baiat de mare viitor, arătând, ca multi altii din breasla lui, o aplecare deosebita pentru anumite metode dosnice ale unei scoli foarte discutate. Lamsdorf, Eulenburg, Mestschersky îi erau parinti sufletesti si de asemenea nasii Poponel se aratase vrednic. Cum, pe vremea aceea, orasul nu era napadit de numerosi icioglani de meserie, Poponel trecea drept ceva foarte rar. În fapatura sa, care de altmintreli în ce priveste dragalasia nu lasa decât de dorit, salasluia, mistuit de toate flacarile Sodomei, un suflet de femeie, sufletul uneia din

acele slujnici împutite ce dau târcoale seara cazarmilor. Mai mult nu voi starui asupra-i; ca sa-l descriu, ar trebui sa-mi înting pana în puroi si în mocirla si, la aceasta îndeletnicire, nu mi-as pângari numai pana, dar as spurca mocirla, chiar si puroiul. Si totusi, nu a lui era vina: asa era de la Dumnezeu. La apropierea diplomatului, Pasadia recadea în umbra-i toropeala si-l astepta sa plece ca sa-i faca lui Pirgu imputari amare.

- Pâna când, îi raspundea acesta, cu asemenea prejudecati trezite, pâna când? De ce atâta prigoana? Nu cumva ai pofti sa-ti faca dumitale curte? Nu? - atunci ce ai cu el? Dumneata nu tii muscal cu luna? - lasa-l si pe el sa-si ia turc cu luna. Dumitale îti cere cineva socoteala ca umbli dupa marcoave, dupa steoalfe? - el de ce sa nu umble dupa juni, dupa crai?

- Bine, staruia Pasadia, dar pentru ce la face asa pe dadaca?

- Pai altfel, lamurea Pirgu, nu fac nici ei pe doica.

Era dat în Paste, dat dracului. A! sa fi voit el, cu darul de a zeflemisi grosolan si ieftin, cu lipsa lui de carte si de ideal înalt si cu amanuntita lui cunoastere a lumii de mardeiasi, de codosi si de smecheri, de teleleici, de târfe si de tate, a naravurilor si a felului lor de a vorbi, fara multa bataie de cap, Pirgu ar fi ajuns sa fie numarat printre scriitorii de frunte ai neamului, i sar fi zis "maestrul", siar fi arvunit statui si funeralii nationale. Ce mai "schite" iar fi tras, maica ta Doamne! de la el sa fi auzit dandanale de mahala si de alegeri. Mai cuminte poate, dânsul se multumea a le pune la cale, a trage sforile si în aceasta ramânea neîntrecut. Asa cum sucea el treburile, cum le învătea, cum îi prostea sii zapacea de la mic la mare, scotându-se pe el basma curata, era o minune; un târg întreg îl juca giurgiuna si noi însine nu am facut tustrei oare parte din Vicleimul ale carui papusi le arunca una întralta, le smucea, le surchidea, fara sa se sinchiseasca daca i se întâmpla sa le ciobeasca sau sa le sfarame. Mai primejdioasa javra si mai murdara nu se putea gasi, dar nici mai buna calauza pentru calatoria a treia ce faceam aproape în fiecare seara, calatorie în viata care se vietuieste, nu în aceea care se viseaza. De câte ori totusi nu mam crezut în plin vis.

Abia se ispravea masa, ca lui Pirgu i se si facea de duca. Îi era omului sete. Se gaseau pe atunci, slava Domnului, si nu scumpe, vinuri de Bordeaux si de Bourgogne sa fi facut cinste unui ospat regesc. Lui Gorica nui erau însa pe plac, el vrea un vin mai usor, vin indigen, vin de gradina, descoperea el câte unul grozav si ne cara, prin cine stie ce fund de mahala, sa ne catraneasca cu vreo posirca mucegaita si tulbure. Adevarat lup de mare, Pantazi bea cei da de gura, mai lesne chiar decât Pasadia care nu bautura cauta, ci larma, lumina, lume. De acolo plecam sa încercam alt vinat; siaducea el aminte de niste ravac nebun, la prispa înalta, sau de niste sângeდეიpure, sa dai cu caciulan câini. Între doua cârciumi, luam o cafea la Protapeasca sau la Pepi Smarot si mai stam de vorba cu fetele la un pahar, cât rostua Pirgu pentru Pasadia sau altcineva vreo întâlnire pe a

doua zi. Ne suiam uneori nitel la "club", unde Pasadia tinea câteva lovituri la drumdefier, din picioare, la iuteala; aceasta însa rar, femeilor si cartilor fiindule harazite ceasurile dinaintea cinei. La popasul al treilea începea cheful cu temei pe rapunere. În jurul nostru foiau si forfoteau sinistre jivinele strejinopti ale orasului. Cu ele Gorica se simtea la largul sau, își da drumul. Ca argintul-viu, el aluneca de la masa la masa, stârnea hohote de râs, multumita lui chiolhanul prindea chiag si se înfierbânta; el spunea lautarilor ce sa cânte, le da de baut, se pupa cu ei în gura, apoi îi lua la înjuraturi si la palme. De altfel, cam de obicei, spre dimineata se lasa cu bataie. Straini de tambalaul care se umfla salbatic, Pantazi si Pasadiasi urmau în tacere visarea ca si cum sar fi aflat la mii de poste departe, ceea ce parea ca leo tulbura era tocmai linistea. Si ceva ciudat iarasi, când se întâmpla sa nu vie Pirgu - avea de mosit vreo polita cu maimuta, sau se încurca la dardar cu Mehtupciu - atunci chiar daca mergeam pe unde fusesem cu dânsul, motaiam cu paharele dinainte, tot ce vedeam ramânea sters si fara viata, acelei lumi de noapte însufletitor fiindui numai el, el, întruparea vie a însusi sufletului spurcat si scârnav al Bucurestilor. De aceea îl urmam fara vorba; cu dânsul am tarbacit, pe lapovita si pe zloata, clisa ulitelor fara caldarâm si fara nume de pe la margini, prin funduri de maidane pline de gunoaie si de mortaciuni, am intrat pe brânci aproape, în zapusala chitimiilor scunde, cu pamânt pe jos si spoite tot asa proaspat ca tigancile ce, în flenderite rosii sau galbene si desculte, legate numai cu o vipusca de cârpa sub genunchi, se dadeau acolo parlagiilor si matarilor pe o bancuta, o cinzeaca de trascau sau un pac de mahorca. Si cu toate ca nu mergeam în familii, am izbutit sa coborâm si mai jos... Adastam apoi în piata, la ciorba de burta, pâna în revarsatul zorilor.

Zorile...

...Pasadia se oterea, se scutura ca dupa un vis urât. Ma feream sa ma uit atunci la chipul sau înclestat, sai întâlnesc privirea tulbure a carei groaza nimic nar puteao spune. Tot astfel, cu inima strânsa, trebuise sa se fi întors în graba, de teama sa nu fie prins de lumina zilei pe drum, strabunul ucigas. Ne desparteam în sfârșit ducândune fiecare lesurile: Pasadia si Pantazi dea dreptul acasa, eu la baia de aburi, Pirgu la moasa sal traga cu otet de trandafiri si cu opodeldoc. Desuchieturile lui, oricari ar fi fost, ajunsesera sa para la dânsul asa firesti ca, în Jarcaleti, unde sta cu parintii, pe mahalagiii vecinasi nui mai cuprindea mirarea când îl vedeau întorcându-se dimineata cu doua flasnete cântând fiecare altceva, cu ursul, cu calusarii sau cu paparudele, pe saca, pe targa sau cu dricul.

Dar trista viata de petrecere în care ne îngalasem avu cel putin o urmare fericita. În scurt timp, o nobila amicitie lega pe Pantazi de Pasadia. Sufleteste, cred ca mai vârtos decât cunostintele si curtenia îi apropiase tristetea, desi a unuia era albastra si lina ca acele seri ce se întorc, zicese de demult, iar a celuilalt o neagra si netarmurita gheena. Cum Pantazi lua

mai totdeauna pe seama lui cheltuiala de noapte, si întrasa fel ca nu încapea din partea lui Pasadia împotrivire, acesta se hotarî sal ospateze la rândul sau, dar nu la birt, ci la el acasa. Se scoasera pentru întâia oara din dulapuri si lazi pânzeturile de masa de Olanda, farfuriile si clestarurile de Boemia, argintaria suflata cu aur. Sofrageria fu bogat înflorita cu trandafiri galbeni ce capatau stravezimi de ceara în galesa lumina chihlibarie a acelei dulcegi zile de toamna, cea din urma frumoasa a anului. Ma simteam asa departe de Bucuresti si mi se parea ca acel prânz însemna sarbatorirea reîntoarcerii lui Pasadia dintre lunga pribegie, a lepadarii lui de Pirgu.

Desi poftit, acesta nu venise. Dupa masa, trecuseram într-o încăpere de cel mai pretios rococo vienez, îmbracata toata, pereti si mobile, în matase sofranie cu poleieli de argint întruchipând flori de nufar, salonul lui Kaunitz cum îl numeam, deoarece era împodobit de un fastuos portret al cancelarului-principe în manta Lâneideaur si ticluit întocmai dupa una din odaile de primire a vechiului sau Gartenpalast din Mariahilf. Pasadia era menit sa traiasca în acel decor aristocratic atât de potrivit cu fiinta si cu sufletul sau, la dânsul carturarul si cugetatorul fiind altoiti pe un ciocoi borât caruia, când i se întâmpla sa se afle ca atunci cu vreunul din semenii lui, în masura sal priceapa, îsi da pe fata toata râia. Mut de uimire, Pantazi nu se mai satura sai admire nobila demnitate a tinutei, severa stapânire asupra miscarilor si vorbirei, amaraciunea acelui viu sarcasm ce geruia sclipitor, mai rece decât omatul, mai taios decât otelul, mai înveninat decât omagul si înca nu ma domiresc cum si le putuse însusi, caci daca adevarat e ca, trebuindui veacuri ca sa se plamadeasca, datina ramâne apanagiul exclusiv al sângeului, de unde acel strop albastru foarte pur care, respingând prihana corcelilor, înflorea în fiinta lui pe neasteptate atât de semet; ce tainica înrudire îl lega de acei slaviti dregatori mari din trecut, de chipurile carora îi placea sa se înconjoare si de ale caror îndaratnicii, apucaturi si gusturi era asa îmbâcsit, ca ei însisi de ar fi fost rechemati la viata, sar fi recunoscut mai degraba întrînsul decât în propriii lor urmasi? Atunci am înteles însa pentru ce i se strigase "raca", miam dat seama cât de monstruos trebuie sa fi parut si de strain dezrobotilor si feciorilor de lele ce se napustisera toti asupra ca sal sfâsie si sal nimiceasca.

Si, în vreme ce seara pogora, iar convorbirea lîncezise, fara voie îmi trecea prin minte tot ce auzisem despre Pasadia. Pe socoteala lui se trancanise atîta! Brusca lui trecere de la saracia lucie la avutie înfierbânta înca, dupa atîtia ani, închipuirile: ba ca era în slujba unei puteri straine, ba ca pentru a nu da în vileag lucruri de mare gravitate i se platea scump tacerea - de altfel, în afara de acele case în care bagase la bani cu nemiluita nu i se cunostea nici un soi de avere sub soare, nici izvor de câstig si doar capetenie de tâlhari sau calpuzan nu era ca bunicusau, ori de, mai stii minune. Se spunea iarasi ca tocmai de la serdar i se tragea procopseala. Ajuns în adânci batrânete, mult bogat si singur, acesta, simtind ca i se

apropie sfârșitul, își chemase nepotul la dânsul, în țara îndepărtată unde trăia cu nume schimbat și lăsa moștenitor. E drept că din încălcata cronică a vieții prietenului meu lipseau file, fuseseră ani întregi când se dăse afund, nimeni mai zărise nimeni, îl crezuse lumea mort. Misterul în care-i plăcuse întotdeauna să se învalui facuse să iasă un alt rând de zvonuri; bucuria se scornise ca în zăvorâtă sa locuință, împresurată de grădini el ținea ascunsă, ori închisă, o femeie, o femeie nu în toate mintile; uneori, noaptea, se auzeau venind din partea locului țipete. Un fapt divers - sinuciderea în împrejurări ciudate a unui cunoscut personaj bucurestean, a cărui soție întretinea, se zice, legături vinovate cu Pasadia - dăse bătălii înversurate prilej să atingă culmea: se murmurase că, prins asupra faptului și încolțit, acesta nu se codise să adoagă la lantul de nelegiuiri al neamului sau o însângărată verigă. Asemenea istorii chiar de ar fi fost țesute în gherghet de adevăr nu mări interesat prea mult; mie cemi zgândărea curiozitatea era altceva, tocmai ceea ce scapase tutulor celorlalți din vedere. Destul de des, Pasadia spunea că pleacă pentru câteva zile la munte, dar care era acel tainic Horeb, de unde se întorcea cu puteri proaspete, nu stia, nici nu se întreba nimeni. Ar fi fost firesc să presupun că fapta otelită, care săptămâni întregi din douăzeci și patru de ceasuri dormea cel mult câte două și nici acelea în pat, mergea să caute în aerul balsamic al înalțimilor și în singuratatea lor adâncă pacea și odihna și mias fi marginit presupunerea la atât, dacă demult, fiind copil, năsi fi auzit, la matusa mea, de la o cocoana batrână, cam rubedenie cu Pasadia, că acesta avea, în rastimpuri, furii, "pandalii" groaznice, dar că, simțindule când îi vin, senchidea el singur înainte și sta ascuns pânăi treceau. Între aceste lucruri se făcuse în capul meu o legătură la care nu mă puteam gândi fără să nu mă cutremur.

Iesind de acolo cu Pantazi, găsi pentru întâia oară ciudat că despre acestalalt, omul care mi paruse un prieten de când lumea și uneori chiar un alt eu însumi, nu stiam încă nici cum îl chema adevărat: în tiferul încununat ce se vedea pe unele din lucrurile sale, lipsea tocmai slova începătoare a numelui sub care era cunoscut. Nemulțumit eram însă departe de a fi; la plăcerea de a mă bucura de prietenia a două fiinte atât de unice fiecare, sădoaga aceea, pentru mine nepretuită, de a mă afla între două taine ce puse, ca două oglinzi, fatan fata, sădânceau fără sfârșit. Măntrebam numai dacă din ele avea să mi se dezvaluie vreodată ceva?